

## IN MEMORIAM

### **Julianna Wasiak** **(26 kwietnia 1931 – 9 kwietnia 2026)**

Urodziła się w Rzeczy w rodzinie Stanisława i Marianny z domu Marzyjanek. Po ukończeniu w 1943 r. szkoły podstawowej w Rzeczy uczęszczała na tajne komplety, a od 1945 r. kontynuowała naukę w Gimnazjum Ogólnokształcącym w Tomaszowie Mazowieckim, gdzie zdała egzamin maturalny. W 1949 r. rozpoczęła studia na Wydziale Historycznym Uniwersytetu Łódzkiego (dalej: UŁ), z którego po dwóch latach nauki, ze względu na wybór specjalizacji archiwalnej, przeniosła się na Wydział Historii Uniwersytetu Warszawskiego. Studia pierwszego stopnia ukończyła w 1952 r. Tytuł magistra uzyskała na Wydziale Filozoficzno-Historycznym UŁ w 1959 r. Pracę rozpoczęła w 1952 r., na stanowisku asystenta w Oddziale akt gospodarczych w ówczesnym Wojewódzkim Archiwum Państwowym w Łodzi – nowo utworzonej samodzielnej placówce archiwalnej, z którą była związana przez całe życie zawodowe.

Przez pierwsze trzy lata była zatrudniona w Oddziale IV Łódzkiego archiwum, gdzie porządkowała akta fabryczne, kontrolowała archiwa zakładowe i przeprowadzała ekspertyzy. Od października 1955 r. do kwietnia 1956 r. prowadziła pracownię naukową, a następnie rozpoczęła pracę w Oddziale akt administracji państwowej z lat 1918–1945. W 1955 r., na wniosek Komisji Weryfikacyjnej, została zakwalifikowana na stanowisko archiwisty. W 1958 r. awansowała na starszego archiwistę. W 1964 r. powołano ją na stanowisko starszego asystenta naukowo-badawczego. Do jej obowiązków należało opracowanie akt władz repatriacyjnych okręgowych i powiatowych urzędów ziemskich. Ponadto zajmowała się pracami związanymi z narastającym zasobem archiwalnym zarówno w samym archiwum, jak i na przedpolu archiwalnym. Od 1 kwietnia 1966 r. pełniła funkcję kierownika pracowni naukowej, w której sprawowała dodatkowo opiekę merytoryczną nad kwerendami tematycznymi, a także prowadziła ćwiczenia ze wstępu do badań historycznych, z zakresu informacji archiwalnej oraz z nauk pomocniczych historii. Uczestniczyła w pracach Interdyscyplinarnego

Zespołu Naukowo-Badawczego Struktur i Przemian Społecznych Wsi Polskiej XIX–XX wieku utworzonego na Uniwersytecie Łódzkim, kierowanego przez prof. Hannę Brodowską-Kubicz. Z początkiem stycznia 1970 r. awansowała na stanowisko adiunkta naukowo-badawczego. Dnia 23 kwietnia 1973 r. Rada Wydziału Filozoficzno-Historycznego UŁ nadała jej stopień doktora nauk humanistycznych. W 1981 r. została kierownikiem Oddziału I.

Jednocześnie rozwijała swoje zainteresowania naukowe. Dzięki doskonałej znajomości języka niemieckiego i pracy ze źródłami archiwalnymi wniosła istotny wkład w badania nad historią XX w. Ich zwieńczeniem stanowiła rozprawa doktorska pt. „Repatriacja Polaków z zachodnich stref okupowanych Niemiec w latach 1945–1947”, napisana w latach 1964–1973 na Wydziale Filozoficzno-Historycznym Uniwersytetu Łódzkiego pod kierunkiem prof. Józefa Dutkiewicza.

Brała aktywny udział w życiu naukowym archiwum. Uczestniczyła w zebraniach naukowych i wygłaszała referaty, m.in. „Działalność pracowni naukowej Archiwum Państwowego w Łodzi w zakresie udostępniania akt w latach 1966–1970”, „Materiały do badań biograficznych w Archiwum Łódzkim”, „Organizacja okupacyjnego Zarządu Miejskiego w Łodzi (1939–1945)”. Jest autorką wielu artykułów. Dorobek naukowy Julianny Wasiak posiada wyraźnie regionalny profil badawczy, którego fundament stanowi wszechstronne wykorzystanie materiałów archiwalnych przechowywanych w zasobie łódzkiego archiwum. Badaczka sięgała po różnorodne typy źródeł – od akt administracyjnych i gospodarczych po spuścizny – co pozwoliło na przygotowanie opracowań o wysokiej wartości źródłoznawczej. Ważnym nurtem jej zainteresowań były również dzieje archiwum w Łodzi. Jej badania stanowią cenny wkład w szersze studia nad historią tej placówki. Wreszcie wymienić należy liczne teksty wspomnieniowe i biogramy pracowników łódzkiego archiwum opublikowane w „Archeionie” oraz w „Słowniku biograficznym archiwistów polskich”. Pełniła również rolę konsultantki przy realizacji cyklu filmowego „Rody fabrykanckie”.

W trakcie pracy zawodowej była członkiem Oddziału Łódzkiego Polskiego Towarzystwa Historycznego. W latach 1980–1993 aktywnie uczestniczyła w pracach Okręgowej Komisji Badania Zbrodni Hitlerowskich w Łodzi. W 1987 r. Okręgowa Komisja Badania Zbrodni Hitlerowskiej w Łodzi – Instytut Pamięci Narodowej powołała ją do Zespołu Naukowo-Badawczego do spraw Martyrologii Małoletnich w latach II Wojny Światowej, gdzie powierzono jej funkcję wiceprzewodniczącej. Z dniem 31 grudnia 1992 r. przeszła na emeryturę. Mimo to nadal

brała czynny udział w życiu łódzkiego archiwum, uczestnicząc w licznych zebraniach naukowych, wystawach i jubileuszach.

Zmarła 9 kwietnia 2026 r. Pochowana została na cmentarzu parafialnym w Rzeczy.

## Bibliografia

Archiwum Państwowe w Łodzi, Akta osobowe – Julianna Wasiak.

Archiwa Państwowe, Zawiadomienie o śmierci wieloletniego pracownika APŁ, <https://www.lodz.ap.gov.pl/aktualnosci/aktualnosci/Zawiadomienie-o-smierci-wieloletniego-pracownika-APL/idn:867> [dostęp: 13.07.2026].

## Bibliografia najważniejszych publikacji dr Julianny Wasiak

*Pierwsze szkoły fabryczne w Łodzi*, „Przegląd Włókienniczy” 1962, t. 16, nr 3, s. 179–182.

Wystawa „Pomniki Prawa Polskiego” w Archiwum Państwowym w Piotrkowie, „Archeion” 1962, t. 37, s. 290–291.

*Materiały do dziejów wsi okresu 20-lecia w aktach Urzędów Ziemskich Województwa Łódzkiego*, „Rocznik Łódzki” 1966, t. 11(14), s. 293–302.

*Sesja „Archiwa warsztatem pracy historyka”*, „Archeion” 1973, t. 58, s. 212–213.

*Akcja na sklep z bronią w Łodzi przeprowadzona 20 IV 1943 r. Materiały źródłowe*, „Rocznik Łódzki” 1974, t. 19(22), s. 393–398.

*Struktura Zarządu Miejskiego w Łodzi w latach 1945–1950*, „Rocznik Łódzki” 1974, t. 19(22), s. 191–206.

*W. Kondek. Łódzkie pałace. Album. Łódź 1973*, (rec.), „Rocznik Łódzki” 1974, t. 19(22), s. 249–251.

*Zbrodnie hitlerowskie na dzieciach i młodzieży polskiej 1939–1945*, Warszawa 1969 (rec.), „Rocznik Łódzki” 1974, t. 19(22), s. 402–405.

*Z problemów opieki społecznej w okresie wielkiego lokautu w Łodzi*, „Rocznik Łódzki” 1975, t. 20(23), s. 159–167.

*Materiały do badań biograficznych w Archiwum Państwowym w Łodzi*, „Rocznik Łódzki” 1976, t. 21(24), 1976, s. 211–223.

*Zarys dziejów Archiwum Miejskiego w Łodzi*, „Rocznik Łódzki” 1976, t. 21(24), s. 105–122.

*Organizacja samorządu miejskiego w Łodzi w latach 1915–1939*, „Rocznik Łódzki” 1978, t. 23(26), s. 183–205.

*Rzemiosło w powiecie łódzkim w 20-leciu międzywojennym*, „Acta Universitatis Lodziensis. Folia Historica” 1981, t. 7, s. 153–164, <https://doi.org/10.18778/0208-6050.7.09>.

*Materiały do dziejów powstania listopadowego w Wojewódzkim Archiwum Państwowym w Łodzi*, „Archeion” 1983, t. 75, 1983, s. 83–86.

*Anna Rynkowska (3 II 1903 – 30 X 1984)*, „Archeion” 1987, t. 82, s. 273–275.

*Roman Kaczmarek (8 VIII 1912 – 25 V 1985)*, „Archeion” 1988, t. 84, s. 331–336.

*Akta miasta Łodzi (1471/1794–1914/1918). Przewodnik po zespole, oprac. Mieczysław Bandurka, Warszawa–Łódź 1990, PWN, s. 241 (rec.), „Archeion” 1995, t. 95 (1995), s. 117–118.*

*Obóz dla dzieci i młodzieży polskiej przy ulicy Przemysłowej [w:] Obozy hitlerowskie w Łodzi*, red. A. Głowacki, S. Abramowicz, Łódź 1998, s. 162.

Agnieszka Janik

Archiwum Państwowe w Łodzi / State Archives in Łódź (Poland)  
agnieszka.janik@lodz.ap.gov.pl